

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У США

Дубовик О.В.

Львівський науково-практичний центр
Інституту професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних наук України

У статті розглядаються особливості становлення системи професійної підготовки у США. Наголошується, що однією з провідних характеристик системи професійної освіти в США була і залишається орієнтація на запити суспільства. Основною ланкою підготовки висококваліфікованих виробничих кадрів є комунальні (молодші) коледжі. Підкреслюється, що організація професійного навчання у США зорієнтована на постійне оновлення й зміни, які диктує науково-технічний прогрес та потреби ринку праці. Поліфункціональність, багатопрофільність, багаторівневність та масовість підготовки – це основні риси американських комунальних коледжів.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, професійна підготовка, комунальний коледж, молодший коледж, США.

Постановка проблеми. Сьогодні конкурентоспроможність держави визначають не природні ресурси, а наявність висококваліфікованих виробничих кадрів, здатних створювати і поширювати сучасні технології, здійснювати інноваційний пошук, діяти на випередження. Перетворення знань на важливий чинник економічного розвитку має враховуватись у модернізації національних систем професійної освіти.

Досвід розвинутих європейських країн та, особливо, США свідчить про спрямованість освітніх систем на виробничі потреби, яка вимагає випереджального характеру змісту професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки виробничих кадрів. Звернення до досвіду США зумовлено помітним поширенням міжнародної співпраці в галузі освіти, високим рівнем економічного розвитку цієї країни, врегульованим механізмом забезпечення зайнятості населення, низькою питомою вагою безробіття, високим рівнем організації виробництва, розвитком науки завдяки науково обґрунтованій, гнучкій і варіативній структурі освітньої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз джерельної бази показав, що процеси розбудови освітньої системи США ґрунтовно досліджені у працях вітчизняних і зарубіжних вчених (А. Алексюк, Г. Бейкер (G. A. Baker), Ч. Беннетт (Ch. Bennett), Б. Вульфсон, Т. Георгієва, Л. Гончаров, О. Джурінський, А. Коуен (A. M. Cohen), Т. Кошманова, Л. Кремін (L. A. Kremin), В. Кудін, Дж. Левін (J. S. Levin), К. Лукас (C. J. Lucas), З. Малькова, Л. Півнева, Л. Пуховська, О. Романовський, Дж. Р'юрі (J. L. Rury) та ін.). Зокрема, значення гуманітарної освіти у підготовці спеціалістів інженерно-технічного профілю в університетах США досліджували Б. Гонтарев, Л. Грознер, В. Параїл, С. Романова, Т. Тартарашвілі, В. Шубін та ін. Різні аспекти професійної підготовки робітників знайшли висвітлення у роботах Г. Круглової, А. Авдулова, І. Коваленка, Б. Омел'яно та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, не зважаючи на значний науковий інтерес до зарубіжних психолого-педагогічних напрацювань, аналіз свідчить, що проблеми підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів з урахуванням системних змін на ринку праці висвітлені недостатньо. Зокрема відсутні праці, в яких цілісно б досліджувалися тенденції розвитку освіти на початку третього тисячоліття, місце технологічної підготовки в американській вищій школі, питання, що стосуються професійної підготовки у дворічних коледжах США.

Мета статті. Головною метою цієї статті є виявлення особливостей становлення системи про-

фесійної підготовки висококваліфікованих спеціалістів у США.

Виклад основного матеріалу. Доля американської освіти та педагогічної думки була тісно пов'язана з історією та економікою країни. Характерними рисами економічного розвитку США були відсутність феодалізму, існування рабовласницьких відносин на півдні та вільних від поселень земель на заході. Саме тому американська освітня система від початку виникнення підпорядковувалася потребам економіки, була тісно пов'язана із потребами сільського господарства й виробництва, що суттєво відрізняло її від шкіл країн Європи того періоду з їх релігійним характером освіти та виховання [1, с. 5-10].

Початком створення закладів професійно-технічної освіти історики педагогіки США Л. Андерсон (L. F. Anderson) та Ч. Беннетт (Ch. Bennett) вважають угоди колоніальних часів про підтримку дітей із бідних сімей та сиріт. Такої ж думки й дослідниця системи професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл у Північній Америці Н. Муқан [4, с. 9]. Наприкінці XVII ст., як відзначають дослідники, з'являються проекти створення нових навчальних закладів, у навчальних планах яких передбачається трудове навчання. Одним з таких проектів був проект шкіл для колоній Пенсільванія та Нью-Джерсі, запропонований Т. Баддом (Th. Badd). Цей проект мав на меті поєднати загальну освіту з трудовим навчанням: шкільний день рівномірно розподілявся на заняття у класах і майстернях (по 4 год.).

Війна за незалежність (1776–1783) внесла цілу низку змін у політичне і соціально-економічне життя країни: «вона сприяла демократизації політичного й культурного життя Америки, відкриттю й освоєнню західних земель, розвитку нових форм підприємництва, росту міст і запровадженню в них нових соціальних порядків» [2, с. 30], а також дала поштовх розвитку американської промисловості – зросло виробництво чавуну, заліза, сталі; розвивалася текстильна, збройова, суднобудівна, паперова промисловість. З інтенсивним розвитком промисловості стало зрозумілим, що робітники потребують спеціальних знань й навичок роботи зі складною технікою. На педагогічну теорію й практику цього періоду великий вплив мали погляди Т. Джефферсона (Th. Jefferson) (1743–1826), Т. Пейна (Th. Paine) (1737–1809), Б. Франкліна (B. Franklin) (1706–1790), які вважали, що основною метою освіти є підготовка молоді до практичної діяльності. У зв'язку з цим у цей період у школах США спостерігалось посилення уваги до предметів природничо-математичного й практичного спрямування.

Промислова революція 1820–1860 рр. гостро висунула питання про необхідність удосконалення фахової освіти в країні, надала поштовху до впровадження ручної праці в школи. Прихильники такого підходу (Е. Корнеліус (Т. Cornelius), Г. Гейль (H. Gale), Т. Вельд (Th. Veld), Т. Барроуес (Th. Barrowes) та ін.) вважали, що ручна праця не тільки сприяє розвитку трудових навичок, необхідних у житті, але й впливає на моральні опори суспільства, формує характер людини.

Як підкреслюють історики освіти США [1; 8; 9], у 40-60-х рр. XIX ст. питання трудової освіти переростає суто педагогічні рамки і стає важливою соціально-педагогічною проблемою. Законодавчі зібрання багатьох штатів ухвалюють резолюції щодо необхідності підтримки наукових й сільськогосподарських експериментів і надання пільг для проведення наукових досліджень у галузі ремесел, науки, комерції та промисловості. У цей час відбувається бурхливий розвиток університетів і коледжів, які підтримуються владою штатів і пропонують вільний доступ до навчання мешканцям цих штатів. Фактично, ці коледжі, так звані «коледжі на дарований земля» (Land Grant colleges) були першими національними навчальними закладами для підготовки робітничих кадрів.

Таким чином, у період з 1860-х до 1900-го рр. збільшилась кількість навчальних закладів, змінився характер освіти під впливом зростаючою урбанізації та індустріалізації. Система виробництва в цей період основну увагу приділяла спеціалізації, технічній компетенції й соціальної компетентності. У зв'язку з потребами промисловості школи розширили свої навчальні плани, включивши в них інтенсивне професійне консультування та навчання, пропонуючи такі предмети, як будівельне креслення, бухгалтерія, топографія, тощо.

Необхідність підготовки кваліфікованих робітничих кадрів на початку XX ст. була викликана бурхливим розвитком науки й техніки. За період з 1870 до 1920 рр. частка найманих сільськогосподарських робітників зменшилась майже вдвоє, а відсоток промислових робітників зріс від 17% до 20%, майже зрівнявшись з кількістю сільськогосподарських працівників [2, с. 136–137]. Саме це дало поштовх утворенню дворічних коледжів, у яких традиційна гуманітарна освіта поєднувалась із професійною підготовкою.

Молодші (комунальні) дворічні коледжі, які утворилися в результаті об'єднання технічних та професійних шкіл з коледжами молодшого ступеня свого регіону, – це специфічно американські навчальні заклади, які не мають аналогів у світовій освітній практиці. Комунальні коледжі знаходяться під юрисдикцією місцевої влади, а молодші – це, переважно, приватні навчальні заклади. Хоча історично склалася назва «молодші коледжі», адже ці навчальні заклади були нижчими підрозділами університетів, «комунальними (общинними)» такі коледжі були названі завдяки тому, що пропонували навчальні програми для потреб громади. Зараз ця різниця нівелювалась і загальноприйнятим терміном із 1970-х рр. є термін «комунальний», хоча в назвах деяких коледжів, заснованих раніше термін «молодший» залишився (напр., молодший коледж Джоліет (Joliet Junior College), шт. Іллінойс; молодші коледжі у м. Бріджпорт, Чарлстон і Моргантаун (West Virginia Junior Colleges in Bridgeport, Charleston and Morgantown), шт. Західна Вірджинія; молодший коледж Клінтон (Clinton Junior College), м. Рок-хіл, шт. Південна Кароліна; молодший коледж Форрест (Forrest Junior College), м. Андерсон, шт. Південна Кароліна) [8, с. 11].

Під поняттям «community» (громада, суспільство; округ, населений пункт, мікрорайон; співтовариство, об'єднання, спільність) розуміють організовану добровільну спільноту, яка взаємодіє на основі спільного навчання, сусідства, національної належності, культурної єдності та соціальних ролей [2, с. 347] [3, с. 92]. У словниках «community» (давньоангл. «communitie, citizenry», від лат. «communitās» – братство, товариство, корпорація та від «commūnis» – спільний) означає групу, об'єднану загальною політикою, що живе в одній місцевості, або має спільні характеристики чи інтереси (особливо – професійні); має спільну історію, соціальні, економічні та політичні інтереси [6; 7].

Підґрунтям для заснування дворічних коледжів став рух Шатокуа (Chautauqua, від назви озера, де вперше були проведені літні збори вчителів), коли групи викладачів коледжів та університетів приїжджали у маленькі містечка, де не було вищих навчальних закладів, й проводили 8-10-тижднівні курси з природничих наук, мистецтва та літератури.

Найстаріший з існуючих дотепер коледжів – Joliet Junior College був заснований у 1901 р. У. Р. Харпером (W. R. Harper) та Дж. С. Брауном (J. S. Brown) у м. Джоліет (шт. Іллінойс). Новий навчальний заклад, створений на базі середньої школи, пропонував 5-ти- та 6-тирічний курс навчання, що відповідало двом першим рокам у коледжі, для тих, хто не мав можливостей поступати в університети. Ця нова модель освіти була запропонована У. Р. Харпером (1856-1906), президентом університету Чикаго, автором ідеї дистанційного навчання, який вважав, що, оскільки перші два роки коледжу подібні до останніх років навчання в середній школі, корисніше й продуктивніше для студентів поступати в коледжі й університети через дворічні попередні курси, крім того це б дало змогу університетам зосередитися на наукових пошуках, а студентам зекономити свій час й гроші.

Запропонована модель освіти швидко поширювалась. Так, законодавче зібрання штату Каліфорнія приймає рішення забезпечити фінансування загальноосвітніх шкіл з метою створення дворічних коледжів і до 1921 р. в цьому штаті було відкрито 21 такий коледж [9, с. 10]. У 1930-х рр. у США існувало вже більш 200 комунальних та 300 молодших коледжів, які, зокрема, пропонували освітні програми перепідготовки безробітних. Після Другої Світової війни дворічні коледжі розширюють свої навчальні програми, щоб забезпечити потреби колишніх військових в опануванні мирних професій.

60-ті рр. минулого століття стали справжнім бумом у розвитку дворічних коледжів: 45% 18-річних американців (більш ніж 1млн.) навчалися в понад 700 комунальних коледжах [9, с. 2]. У ці ж роки визначається концепція комунальних коледжів – забезпечення широкого спектру освітніх програм з метою подальшого переходу до університетів і чотирирічних коледжів; здійснення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації для бізнесу й промисловості; підвищення культурного й освітнього рівнів населення.

Нині понад 50% молоді вперше включається у вищу освіту через комунальні коледжі (близько 1 млн. студентів на рік). Загальна кількість американців старше 18 років, охоплених навчанням у комунальних коледжах, коливається від штату до штату в межах від 0,5% (шт. Монтана) до 6,1% (шт. Арізона). Тут продовжують навчання випускники загальноосвітніх шкіл і доросле населення без обмеження віку. В останні роки популярністю користуються програми загальноосвітнього трансферу та

перехідні професійно-технічні програми (tech prep), запропоновані школярам старших класів середньої школи. Крім того популярними є програми неповного навчального дня, за якими займається 64% студентів (причому майже половина з них має вік 25 років і вище). Кількість таких студентів постійно зростає: за останні 10 років вона збільшилася на 19% (в той час як кількість студентів, що навчаються повний навчальний день зросла лише на 7%). З урахуванням вікового і соціального складу студентів навчальний процес у комунальних коледжах гнучкий – заняття здійснюються як у денний, так і вечірній час, багато студентів навчається у режимі online. Загалом, поліфункціональність, багатoproфільність, багаторівневність та масовість підготовки – це основні риси американських комунальних коледжів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, однією з провідних характеристик системи професійної освіти в США була і залишається орієнтація на запити суспільства (customer service orientation): американська освітня система від початку її виникнення підпорядковувалася потребам економіки, була зорієнтована на практичні потреби ринку праці.

Зміст освіти передбачав підготовку до практичної діяльності, опанування вміннями та навичками, необхідними для життя, що свідчить про практичну спрямованість освіти та завжди відрізняло американську професійну школу.

Для американської системи професійної освіти характерні принципи гуманізації, індивідуалізації навчання, варіативності та елективності, суміщення гнучкості і стандартів, які визначають національні особливості змісту освіти. Особливості структури та змісту програм професійної підготовки базуються на рівні оволодіння теоретичним матеріалом та необхідними практичними навичками й уміннями, що дає можливість оперативно коригувати напрямки навчання студентів з урахуванням їхніх індивідуальних здібностей.

Обсяг статті не дозволяє повною мірою висвітлити всі аспекти функціонування американської системи професійної підготовки. Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення ролі дворічних коледжів у підготовці висококваліфікованого робітничого персоналу, організаційно-педагогічних умов якісної підготовки спеціалістів.

Список літератури:

1. Гончаров Л. Н. Школа и педагогика США до второй мировой войны / Л. Н. Гончаров. – М.: Изд-во «Педагогика», 1972. – 320 с.
2. Жуковський В. М. Морально-етичне виховання в історії американської школи / Василь Жуковський. – Острог, 2002. – 428 с.
3. Красовицький М. Ю. На власні очі: проблеми морального виховання учнів у теорії і практиці вітчизняної та американської педагогіки / М. Ю. Красовицький; Інститут педагогіки АПН України. – К.: Педагогічна думка, 1998. – 159 с.
4. Мукан Н. Система професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади: Монографія / Наталія Мукан. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 140 с.
5. Cohen M. Effective Schools: Accumulating Research Finding // American Education. – 1982. – V. 10. – № 1. – P. 15–19.
6. Community // Merriam-Webster Online: Dictionary and Thesaurus. – Available on: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/>
7. Community // Webster's New World College Dictionary. – Available on: <http://websters.yourdictionary.com/community>
8. Phillippe K. A., Conzáles Sullivan L. National Profile of Community Colleges: Trends & Statistics / Kent A. Phillippe, Leila Conzáles Sullivan. – 4th ed. – Wash.: Community College Press, 2005. – 190 p.
9. Rury J. L. Educational and Social Changes: Themes in the History of American Schooling / John L. Rury. – Mahwah, N. J.: Lawrence Erlbaum Associates, 2002. – 254 p.

Дубовик О.В.

Львовский научно-практический центр
Института профессионально-технического образования
Национальной академии педагогических наук Украины

СТАНОВЛЕНИЕ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ В США

Аннотация

В статье рассматриваются особенности становления системы профессионального образования в США. Отмечается, что одной из ведущих характеристик системы профессионального образования в США была и остается ориентация на запросы общества. Основным звеном подготовки высококвалифицированных производственных кадров являются коммунальные (младшие) колледжи. Подчеркивается, что организация профессионального обучения в США ориентирована на постоянное обновление и изменения, которые диктует научно-технический прогресс и требования рынка труда. Полифункциональность, многопрофильность, многоуровневость и массовость подготовки – основные черты американских коммунальных колледжей.

Ключевые слова: профессионально-техническое образование, профессиональная подготовка, коммунальный колледж, младший колледж, США.

Dubovik O.V.

Lviv Scientific and Practical Center
of Vocational Education Institute
of National Academy of Pedagogy of Ukraine

THE US VOCATIONAL TRAINING SYSTEM FORMATION

Summary

The article deals with the peculiarities of the US vocational training system formation. It is noted that one of the major characteristics of vocational education in the United States was and still is a customer service orientation. The basic element of skilled workers' training is community (junior) colleges. It is emphasized that the organization of vocational training in the United States is focused on continuous changes dictated by technological progress and labor market needs. Polifunctionality, versatility, multilevel and mass training are the main features of the US community colleges.

Keywords: vocational education, vocational training, community college, junior college, the USA.